

Komu roste les?

František Všetíčka

(Olomouc, Česká republika)

Andrzej Bartyński je další kresovjak, člověk východních kresů. Tam, konkrétně ve Lvově roku 1934, přišel na svět a tam také málem z něho odešel. Za německé okupace se celá rodina zapojila do odboje, on rovněž jako spojka Zemské armády (Armii Krajowej). Jako devítiletého jej gestapo při výslechu připravilo o zrak. Žije a vnímá svět jako nevidomý. V této souvislosti poněkud překvapují názvy jeho sbírek *Zelona pohoří* (Zielone wzgórze), *Komu roste les* (Komu rośnie las) nebo *Ke chvále slunce* (Ku chwale słońca). Bartyński zde nepochybně čerpá z představivosti a fantazie svých raných devíti let.

Poprvé jsem Andrzeje Bartyńského spatřil v Polanicy-Zdroju na básnickém setkání, jež jako předseda vratislavské pobočky spisovatelského svazu vedl. Nejenom je řídil, ale také na něm jako recitátor vystupoval. A právě to mne fascinovalo, neboť z paměti dovedl zvučným sytým hlasem přednést rozsáhlý text básně.

Tento způsob přednesu nepochybně rovněž ovlivnil charakter a poetiku jeho básnické tvorby. Jde většinou o uvolněný tok slov, který vyjadřuje nějakou situaci či určitý stav. Slova se často opakují a různým způsobem jsou kontaminována, a to často tak dlouho, až je zvolené téma plně vyčerpáno. Jinak řečeno Bartyński netíhne k básnické zkratce, v jeho verších se naopak uvolňuje řeka slov a představ, která básnickou zhuštěnost potlačují a nahrazují.

Tento způsob básnické tvorby je blízký zpívané poezii. V této souvislosti třeba dodat, že Bartyński v minulosti prošel pěveckou kariérou, vystupoval jako kabaretier. Jeho básně a jejich struktura něco takového napovídají. O spjatosti básnickovy poezie s jeho pěveckým projevem dostatečně vypovídá titul jedné jeho sbírky – jmenuje se *Kde Řím, kde Krym, kde bar Cin-Cin* (Gdzie Rzym, gdzie Krym, gdzie bar Cin-Cin). Nikdy jsem nebyl svědkem veřejného pěveckého vystoupení Bartyńského, ale zásluhou Andrzeja Waltera jsem jeho hlas slyšel reprodukován a posléze jsem ho slyšel na

neveřejném vystoupení. Zpíval jako Pavarotti. Andrzej Walter, jehož poezie svou úsečností představuje protiklad Bartyňského básnické tvorby, je zároveň esejista, který se dovede do tohoto způsobu tvorby vcítit, což dokazuje jeho předmluva k Bartyňského sbírce Motýlova hostina (Uczta motyla).

Výše zmíněný titul básnické sbírky proklamuje na prvním místě Řím. Není to záležitost pouze příležitostného rýmu, neboť Bartyňski ukončil studia na Vratislavské univerzitě magisterskou prací italského zaměření. Šlo o teorii překladu Římských povídek Alberta Moravii. Vedoucím práce byl literární vědec Jan Trzynadlowski, rovněž Lvovský rodák. Zůstává mi však do určité míry záhadou, jak mohl nevidomý překládat. Patrně se na tomto úkonu podílel nějaký zprostředkovatel.

V přítomnosti jím je jeho žena Krystyna, Krzysia, která mu je nejen životním druhem, ale především jeho zrakem.

Římské povídky Alberta Moravii otevřely Bartyňskému nejen bránu do akademického světa, ale vnesly do jeho tvorby také vlašský tematický útek. Sbíрка Kde Řím, kde Krym, kde bar Cin-Cin je cestou po Danteho zemi inspirována. Některé básně vznikly přímo tam, jiné dlouho po této cestě. Báseň Itálie dodatečně po dvaceti letech jako nostalgická vzpomínka v severní Vratislavi. Báseň začíná:

*O Italio słoneczna carissima
Ojczyzno moja bellissima
najdroższa najpiękniejsza
ma Italia najanielsza
najszatańsza złotobiusta pomarańcza
srebrnołona Beatrice
szpada ostra Cosa nostra
Buon giorno Felice
Roma, Siena śmierć jak hiena
Buon giorno Leonardo da Vinci
ty zwyciężasz – tu vinci
* * * **

*Ó slunečná Itálie carissima
Otčino moje bellissima
nejdražší nejpěknější
má Itálie nejandělštější
nejďábelštější zlatistá pomerančí
stříbrolunná Beatrice
šavle ostrá Cosa nostra
Buon giorno Felice
Roma, Siena smrt jako hyena*

*Buon giorno Leonardo da Vinci
ty vítězíš – tu vinci*

Cítíte ten rozvolněný, melodický, zpěvavý a zpěvácký verš? Ten rozvolněný, rozbíhavý, nesnadno uchopitelný tok myslí? To je Andrzej Bartyński.

Báseň Itálie začíná konstatováním, že tato země je jeho otčinou. V jiných básních Bartyński totéž praví o jiných zemích. V skladbě *To jsou otčiny moje* (*Te są Ojczyzny moje*) pak uzavírá, že těchto otcovských zemí je nemalý počet:

*Te są Ojczyzny moje
a jest ich wiele
Na greckich łąkach asfodele
na Ukrainie mak i chaber
a w Niemczech kwitnie koniczyna
we Francji chociażby w Paryżu
tam żółć wiosenna święto żonkila
w Hiszpanii w Czechach albo w Danii
może ten kwiatek dla pani?
* * * **

*To jsou otčiny moje
a je jich více
Na řeckých lukách asfodely
na Ukrajině mák a chrpa
a v Německu kvete jetel
ve Francii třeba v Paříži
tam jarní žluť svátkem narcisu
ve Španělsku v Čechách nebo v Dánsku
může ten kvítek být pro ženy?*

Moře prostory oceány (*Morza przestworza oceany*), tak končí báseň. Nevidomému patří celý svět. Andrzej Bartyński dovede jednu ztrátu nahradit mnoha zisky.

About the author

František Všetická

Olomouc, Česká republika

fvseticka@seznam.cz

